

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Θεόδωρος Ρουσόπουλος

Κατά τη διάρκεια της ημερίδας περίπου 450 χρήστες του διαδικτύου εισήλθαν και παρακολούθησαν σε «πραγματικό χρόνο» την ημερίδα μέσα από τους ηλεκτρονικούς τους υπολογιστές. Θα μπορούσε ένας από αυτούς να στείλει μια ερώτηση, μια παρατήρηση, μια άποψη η οποία θα διαβαζόταν από κάποιον εξ ημών με το ύφος ή το χόχρωμα του παρισταμένου και όχι αυτού που είναι εκεί.

Άρα μπορεί ν' αλλάξει το νόημα κατά κάποιον τρόπο αυτού που θέλει να πει. Μπορεί να θελήσει να γνωρίσει κάποιον από μας και να του στείλει μια επιστολή να τον συγχαρεί. Μπορεί να του ζητήσει ένα ραντεβού. Μπορεί και να του τη στήσει έξω από το σπίτι του το βράδυ να τον συγχαρεί ή να τον δείρει. Προβλήματα ή υποθέσεις οι οποίες πριν από 10, 15, 20 χρόνια αποκλείεται να περνούσαν απ' το μυαλό μας.

Αυτά που συζητήσαμε κατά τη διάρκεια των εργασιών της ημερίδας θα συνεχίσουμε να τα συζητάμε και μέσα από το διαδίκτυο έως ότου καταλήξουμε κάπου. Κι εδώ χαίρομαι που η κα Τσαλίκोगλου κατάλαβε ή είπε δημόσια ότι το έχει καταλάβει και οι περισσότεροι εξ ημών τη δυσκολία του να μπεις πια στην άλλη πλευρά, στην πλευρά της πολιτείας ως εκπρόσωπός της ή του νομοθέτη ή του εισηγούμενου νομοθέτημα και να μπορέσεις να βρεις τη χρυσή τομή, αν υπάρχει.

Θα γίνει λοιπόν μια συζήτηση ακόμα και, αν μπορέσουμε, θα καταλήξουμε κάπου. Ο σκιτσογράφος που έφτιαξε το σκίτσο της εικόνας της αφίσας της ημερίδας, δεν ξέρω ποιος είναι, ενδεχομένως άθελά του έβαλε σ' αυτή την καρικατούρα τηλεόρασης μέσα τα δυο ανθρωπάκια, τα δύο παιδάκια που, εμένα τουλάχιστον, μου θυμίζουν τα γλυκά των Χριστουγέννων. Είναι πολύ γλυκιά η τηλεόραση. Είναι πολύ γλυκά τα Μέσα Ενημέρωσης ή Ψυχαγωγίας τα καινούργια, της μοντέρνας εποχής. Κι ως εκ τούτου ίσως και πολύ επικίνδυνα. Κι αναφέρομαι και στη διάσταση που δόθηκε σε άλλο τραπέζι νωρίτερα για τη ζάχαρη και τις επιβλαβείς ουσίες, οι οποίες μπορεί να περιέχονται σε προϊόντα που διαφημίζονται στην τηλεόραση. Είναι πολύ δύσκολο από την άλλη να ορίσουμε ένα πλαίσιο. Ακούγοντας τον καθέναν εξ υμών συμφωνούσα σε κάποια, μπορεί να διαφωνούσα σε κάποια άλλα.

Ο γονιός ποια ευθύνη έχει; Πόσο ευθύνομαι εγώ που παίρνω το παιδί μου και πηγαίνω στην παρέλαση και, Υπουργός ων, θα φωτογραφηθεί και την επόμενη μέρα θα είναι φωτογραφία στην εφημερίδα; Πόσο καλό ή πόσο κακό του κάνω εκείνη την ώρα; Μιλήσαμε πολύ για δικαιώματα των παιδιών κι ότι απειλούνται τα δικαιώματα, μίλησαν κάποιοι και για την διαδικασία της κοινωνικοποίησης, δηλαδή το πόσο απειλείται η ψυχοσύνθεση του παιδιού, πόσο διαμορφώνεται η ψυχοσύνθεση αυτή.

Θυμάμαι στη δεκαετία του '70 ότι υπήρχε εκείνο το παιχνίδι «Γράμματα και αριθμοί» με τον αείμνηστο Ίκαρο. Πήγαιναν τα παιδιά από τα σχολεία, κέρδιζε η μία ομάδα, έχανε η άλ-

λη ομάδα. Εμφανίζονταν και τα δύο στην τηλεόραση. Τότε η τηλεόραση ήταν ένα μέσον πολύ φρέσκο για την Ελλάδα. Την άλλη μέρα φαντάζομαι στο σχολείο είχαν πολύ ενδιαφέρον. Εγώ, ως μαθητής στις αρχές της δεκαετίας του '70, είχα πάει σε κάποια εκδήλωση, όπου ήταν εκεί ο Ίκαρος κι έκανε το «Γράμματα και αριθμοί» και θυμάμαι το συζητούσαμε με τους συμμαθητές μου και φίλους που πήγαμε, για πολλές εβδομάδες μετά.

Πόσο καλό κάνει στο παιδί που κερδίζει, πόσο κακό κάνει στο παιδί που χάνει; Εγώ δε μπορώ ν' απαντήσω, δεν είμαι ειδικός επιστήμων ν' απαντήσω σ' αυτό. Πάντως σίγουρα υπάρχουν ζητήματα που οι ειδικοί επιστήμονες έχουν ασχοληθεί και για το ένα και για το άλλο. Αν δηλαδή αυτή η προβολή η θετική όπως φαίνεται στ' απλοϊκά μας μάτια εκείνης της εποχής, στη συνέχεια με την έρευνα, την ερευνητική ματιά της επιστήμης, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας, οδηγεί σε συμπεράσματα λανθασμένα απ' αυτά που αντιληφθήκαμε στην πρώτη ματιά, ότι μπορεί τελικά να μην είναι και τόσο θετική αυτή η προβολή του παιδιού.

Χρησιμοποιώ το πιο απλό παράδειγμα: δεν αναφέρομαι σε όσα ειπώθηκαν και ακούστηκαν κατά τη διάρκεια της που είναι πολύ πιο σύνθετα, για τη συμμετοχή δηλαδή των παιδιών σε σήριαλ -είχαμε μια συμμαθήτρια στο Δημοτικό της Καισαριανής η οποία έπαιζε στον «Άγνωστο Πόλεμο», ήμασταν στην ίδια τάξη, τη βλέπαμε κάπως... Δεν ξέρω πόσο καλό του έκανε αυτού του παιδιού στη μετέπειτα πορεία στη ζωή του ή πόσο κακό το γεγονός ότι σε ηλικία 10 ετών μετείχε σ' ένα σήριαλ που έβλεπε τότε σχεδόν όλη η Ελλάδα. Δε μου δόθηκε είναι η αλήθεια η ευκαιρία ποτέ να το συζητήσω μαζί της.

Τόσο η κα Ντάβου, όσο και η κα Τσαλίκολου χρησιμοποίησαν ένα ωραίο παράδειγμα σχετικά με την ηλικία των παιδιών 5-6 ετών, κατά την οποία συνήθως συγχέουν την πραγματικότητα με το μύθο. Και ναι μεν σήμερα μπερδεύουν τα κινούμενα σχέδια και νομίζουν ότι μπορεί να το δουν στο δωμάτιό τους -η κόρη μου αίφνης σε ηλικία 4 ετών προσπαθούσε να βρει κάτω από την τηλεόραση τα πόδια της μαμάς, γιατί έβλεπε από τη μέση και πάνω να λέει ειδήσεις και δεν ήξερε πού είναι η υπόλοιπη- μπερδεύουν λοιπόν την πραγματικότητα με την τεχνολογία, με αυτό που παρουσιάζει η τηλεόραση. Αλλά μήπως, αναρωτιέμαι κα Τσαλίκολου, και δεν περιμένω απάντηση, ίσως μας δοθεί άλλη στιγμή η ευκαιρία να το συζητήσουμε πιο αναλυτικά, κι εμείς όταν μας έλεγαν για το Θησέα και τον Ηρακλή δεν ταυτιζόμαστε μ' αυτούς τους ήρωες;

Μήπως αργότερα κάποιες άλλες γενιές δεν ταυτίζονταν με τον Spiderman ή τον Superman; Μήπως διαχρονικά όλοι δεν ταυτιζόμαστε με τον Άγιο Βασίλη που φέρνει τα δώρα στα παιδιά; Θέλω να πω δηλαδή ότι πάντοτε, κατά τη δική μου ταπεινή γνώμη, υπήρχε αυτή η σύγχυση σ' αυτές τις ηλικίες -δεν έχω σπουδάσει αυτή την επιστήμη, δε μπορώ να έχω επιστημονική άποψη, μια ανθρώπινη προσέγγιση γονιού κάνω- στην οποία αυτή σύγχυση ο γονιός έπαιζε πάντα έναν ρόλο ανάλογα με το τι ηλικία είναι το παιδί. Ο γιος μου πάει στα 12, η κόρη μου τα 8, η κόρη μου ακόμα ψιλοπιστεύει ότι υπάρχει Άγιος Βασίλης, ο γιος μου δεν το πιστεύει πια.

Ανάλογα λοιπόν με την ηλικία που είναι, επιλέγω κι εγώ ως γονιός όχι να του αποκαλύψω

την αλήθεια αλλά να τον φέρω πιο κοντά σ' αυτό που είχε αρχίσει να εικάζει από νεότερος και να του πω ότι «ναι, ξέρεις, αλλά όντως ο Άγιος Βασίλης σύμφωνα με τη θρησκεία μας, εφόσον πιστεύουμε, υπάρχει κι είναι έτσι κι έτσι».

Γονείς και πολιτεία, μαζί με το ερώτημα «ρύθμιση, αυτορύθμιση ή συρρύθμιση». Είπα στην αρχή όταν ξεκινήσαμε αυτή την Ημερίδα, ότι άποψή μου είναι πως θα πρέπει να σκεφτούμε πολύ σοβαρά αν χρειάζεται κάποια νομοθετική διάταξη. Ακούγοντας τον Πρόεδρο του ΕΣΡ πιστεύω ότι ενισχύω αυτή την άποψη, για το αν χρειάζεται κι άλλη μία διάταξη ή αν χρειάζεται η ενίσχυση του προϋπάρχοντος κώδικα δεοντολογίας, η δημοσιοποίησή του, η εφαρμογή του ή η βελτίωσή του. Κι αυτό γιατί οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν μεταβάλλει πλήρως τα δεδομένα στο χώρο της επικοινωνίας.

Γι' αυτό ίσως και η κα Ντάβου, όταν είπε ότι «θα μπορούσα να επαναλάβω την ομιλία που έκανα πριν από 10 χρόνια κάπου» η απάντηση η δική μου θα ήταν ότι ναι, πρέπει να επαναλαμβάνουμε. Και γιατί πρέπει να τα θυμόμαστε ή να εμπεδώνουμε, αλλά και γιατί πρέπει και άλλοι να τα μαθαίνουν. Διότι μια χρονική στιγμή στη δική μας τη ζωή δε σημαίνει ότι υπάρχει και στη ζωή του άλλου.

Άρα λοιπόν στο ερώτημα «ρύθμιση, μεταρρύθμιση, συρρύθμιση ή αυτορύθμιση», εγώ θέλω να σας πω την προσωπική μου προσέγγιση. Από κει και πέρα ας ξεκινήσουμε το διάλογο. Να δούμε και πώς θα καταλήξει, θα δούμε πώς θα πάει το πράγμα, δε μπορώ από σήμερα να πω ότι ναι, πρέπει να κάνουμε μια νομοθετική ρύθμιση καινούργια. Η δική μου προσέγγιση είναι στη λογική της αυτορύθμισης. Αφού έχουν υπάρξουν αυτοί οι κανόνες, οι κώδικες δεοντολογίας, θεωρώ ότι οι ανεξάρτητες Αρχές με το δύσκολο έργο που έχουν αναλάβει, εκεί παίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο. Είναι δηλαδή αυτό που ακούστηκε ως «συρρύθμιση» από την κα Ρούτση.

Αυτή είναι η δική μου ταπεινή γνώμη, ότι δηλαδή δεν μπορείς να προβλέψεις σε κάθε λεπτομέρεια. Κανένας νομοθέτης ποτέ δεν πρόβλεψε κάθε λεπτομέρεια. Γι' αυτό έχουμε τον γενικό νόμο, τον καταστατικό χάρτη κάθε χώρας, το Σύνταγμα, τους νόμους που εξειδικεύουν, εν συνεχεία τα Προεδρικά Διατάγματα που εξειδικεύουν ακόμα περισσότερο, τις υπουργικές αποφάσεις που εξειδικεύουν ακόμα περισσότερο και ούτω καθ' εξής.

Εδώ ίσως η απάντηση, κατά τη γνώμη μου, είναι οι Ανεξάρτητες Αρχές. Η κρίση των ανθρώπων που συμμετέχουν εκεί και οι οποίοι ανάλογα με το περιστατικό το οποίο λαμβάνει χώρα, παίρνουν μια απόφαση. Σε κάθε περίπτωση και για να μη σας κουράζω, πιστεύω ότι το υπ' αριθμόν ένα ζήτημα, και θα πω μάλλον κοινοτοπία, γιατί όλοι μας το γνωρίζουμε, πάνω απ' όλα είναι η παιδεία μας. Δηλαδή, το πόσο εκπαιδευμένοι, όχι μόνο σε ό,τι αφορά την συστημική προσέγγιση του όρου «εκπαίδευση», αλλά πόσο εκπαιδευμένοι είμαστε με την έννοια της γνώσης της παιδείας ή της γνώσης της κουλτούρας ενός λαού, άρα και της εξαγωγής συμπερασμάτων για να μπορέσουμε να τ' ασκήσουμε στην προσωπική μας ζωή.

Πόσο δηλαδή βλέπουμε την τηλεόραση ως όπλο. Θα έδινε κάποιος από δω αν είχε άδεια

οπλοφορίας στο παιδί του των 5, 10, 15 ετών το όπλο του; Η απάντηση είναι αυτονόητα «όχι». Την τηλεόραση όμως την αφήνουμε ανοικτή. Και την αφήνω ανοικτή για τα παιδιά μου, να μη μιλάω στο γ' πρόσωπο και παρεξηγηθώ. Τι όπλο είναι;

Ερωτήματα τα οποία απαντήθηκαν σ' έναν πολύ μεγάλο βαθμό ή μένουν αναπάντητα σ' έναν άλλο βαθμό και πάντως σίγουρα μπορεί ν' αλλάζουν από μέρα σε μέρα ή από χρόνο σε χρόνο οι απαντήσεις τους, ακριβώς εξ αιτίας των εξελίξεων.

Άρα λοιπόν καταλήγω με την γενική παρατήρηση ότι σίγουρα ο ρόλος της παιδείας είναι πολύ σημαντικότερος απ' όλους τους άλλους. Η παιδεία του γονιού θα οδηγήσει το παιδί κατά πάσα πιθανότητα σε πιο σωστούς δρόμους. Η παιδεία της πολιτείας των προσώπων που εκπροσωπούν τους θεσμούς σε κάθε στιγμή θα παίξει μεγάλο ρόλο. Οι νόμοι -γιατί δεν πρέπει να τους απαξιώσουμε σε καμία περίπτωση και συμφωνώ με τον κ. Πανούση που είπε προηγουμένως να μην έχουμε κάποια φοβία με τις νομοθετικές ρυθμίσεις, είναι δημοκρατική κατάκτηση αυτές- οι νόμοι θα παίξουν κι αυτοί τον δικό τους ρόλο.

Σε αυτό το γενικό πλαίσιο νομίζω ότι οι ανεξάρτητες Αρχές έρχονται να βοηθήσουν αρκετά το έργο όλων. Και των γονιών και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αυτών που ενδιαφέρονται σίγουρα, γιατί είναι βέβαιο ότι, όπως σας είπα και στην αρχή, αν ρωτήσεις έναν δημοσιογράφο ή έναν αρχισυντάκτη δε θα σου πει ότι θέλει να βλάψει κάποιο παιδί, κάνοντας μια εκπομπή. Ενδεχομένως για να πάμε στην πιο απλοϊκή προσέγγιση, κι ας μη φανεί αφελής, να μην μπορεί να κατανοήσει σε βάθος το πρόβλημα που δημιουργεί ο ίδιος εγκρίνοντας μια τέτοια εκπομπή. Έχω εργαστεί πάρα πολλά χρόνια στα Μέσα Ενημέρωσης, 20 χρόνια, εκ των οποίων τα περισσότερα από τα 10 ήταν στις τηλεοράσεις.

Πιστεύω ότι το επόμενο βήμα θα κριθεί από την ανάλυση αυτών των παρατηρήσεων και από τις όποιες άλλες έρθουν μέσα από το διάλογο που ανοίγει στο διαδίκτυο. Έτσι, ώστε να μπορέσουμε να κάνουμε κάτι είτε είναι ο κώδικας δεοντολογίας ανανεωμένος και εφαρμοσμένος ή εφαρμόσιμος πια, ή ότι άλλο κριθεί. Πάντως δεν είναι εδώ το τέλος. Εδώ είναι μια αρχή για κάτι που ξεκίνησε πολλά χρόνια πριν και το οποίο χρειάζεται να ξεκινήσει από την αρχή.